

FRÁŇA ŠRÁMEK MODRÝ A RUDÝ

odborný výklad sbírky: https://www.kniznice.cz/images/Semin%C3%A1%C5%99e/Sramek-Modry_a_rudy.pdf

CHARAKTERISTIKA UMĚLECKÉHO TEXTU

Nesl jsem si kufříček,
se mnou šla má máma,
nadrobila slziček
všema pěšinkama,
říkala mi, juchechej,
vojanské pány poslouvej,
juchechej, juchechej!

Budu, mámo, poslouchat,
a jed na to vemte,
více nežli boha snad,
hergott sakramente.
Neklej, synku, juchechej,
vojanské pány poslouvej,
juchechej, juchechej!

Tyhle ruce, mámo, víš,
a to tělo mladé,
což to mámo necítíš,
že ti někdo krade?
Nerouhej se, synku, hej,
vojanské pány poslouvej,
juchechej, juchechej!

(ŠRÁMEK, Fráňa. *Modrý a rudý. Verše o vojáčkách*. Praha: 1906)

Analýza uměleckého textu

- **zasazení výňatku do kontextu díla**

- jedná se o báseň Nesl jsem si kufříček

Píšou mi psaní – lyrický subjekt obdržel dopis, že má rukovat. On, ačkoli je anarchista, jde odhodlaně do boje (schéma AABCC)

Poslušně prosím, šavličko – voják promlouvá ke své šavli; chtěl by být svobodný jako sokol, ale místo toho tancuje se šavlí, která připravuje o životy (schéma ABAB)

Máme to teď v regimentech – voják si stěžuje mrakům nad hlavou, že musel opustit svou milou (schéma ABAB)

Tři vojáky, tři bodáky – voják shrnuje své pocity cestou do arestu (do vězení) (schéma ABAB)

Celičkový jsi hochu můj – promluva personifikované války k vojákovu (schéma AABBA)

Nesl jsem si kufříček – matka vyprovází syna do války (schéma ABABCCC)

Přišel mne pan lajtnant navštívit – voják popisuje situaci, kdy k jeho pryčně přišel lajtnant, chtěl mu spílat, ale nenašel vhodná slova (schéma ABCB)

Šest já synů porodila – promluva matky, jejíž synové odešli do války (schéma AABCBCB)

Sotva se drží na nohou – báseň o olověném vojáčkovi (schéma AAAB)

My to vždycky vyhrávali – úderná povzbudivá vojenská píseň (schéma ABAB)

Přiletěli adjutanti – rozmluva bubeníka a jiných postav o tom, že rebelii je třeba potrestat (schéma ABAB)

Bylo nás tam třicet šest – je podzim, lyrický subjekt jako jediný z vězňů nedere peří, ale vzpomíná (schéma nepravidelné)

- **téma a motiv**

téma: odchod muže do války
motivy: kufr, matka, slzy, bůh, klení

- **časoprostor**

prostor: cesta z domu do války
čas: není určen

- **kompoziční výstavba**

Sbírka obsahuje 12 básní (v různých vydáních se jejich počet liší).
Báseň Nesl jsem si kufříček se skládá ze tří slok/strof po 7 verších.
Rýmové schéma básně je A, B, A, B, C, C, C.

- **literární forma, druh a žánr**

poezie, lyrické i epické básně, antimilitaristické (= protiválečné) básně

- **lyrický subjekt**

V básni Nesl jsem si kufříček je lyrickým subjektem muž, který nastupuje do války.
V dalších básních se objevuje voják, válka, matka, bubeník

- **postava**

Nesl jsem si kufříček:

- doprovázený svou matkou; slibuje, že bude poslouchat své nadřízené; nadává – není z odchodu do války nadšený; cítí se ublíženě

- **vyprávěcí způsoby**

pásmo lyrického subjektu

nepřímá řeč matky: říkala mi, juchechej, / vojanské pány poslouchej, / juchechej, juchechej!

- **typy promluv**

dialog syna a matky

- **veršová výstavba**

Báseň Nesl jsem si kufříček se skládá ze tří slok/strof po 7 verších.

Rýmové schéma básně je A, B, A, B, C, C, C. Poslední trojverší tvoří refrén básně, opakuje se v každé sloce.

- **jazykové prostředky a jejich funkce ve výňatku**

zdrobněliny	<i>kufříček, slziček, pěšinkama, synku</i>
slovo hovorové	<i>máma</i>
citoslovce	<i>juchechej</i>
nářeční slovo	<i>vojanské</i>
frazém	<i>jed na to vemte</i>
nespisovné slovo	<i>vemte</i>
nadávký	<i>hergott sakramente</i>

- **tropy a figury a jejich funkce ve výňatku**

metafora	<i>nadrobila slziček</i>
synekdocha	<i>Tyhle ruce ... a to tělo mladé</i>

Literárněhistorický kontext

- **kontext autorovy tvorby**

- přelom 19. a 20. století

Fráňa Šrámek (19. 1. 1877 – 1. 7. 1952)

- básník, prozaik, dramatik
- řazen ke skupině tzv. anarchistických buřičů
- narozen v Sobotce v Českém ráji, v dětství se přestěhoval do Písku – oblíbené místo
- syn berního úředníka, druhý z pěti synů
- maturoval v Roudnici nad Labem, kam se přestěhoval
- r. 1903 nastoupil na vojnu na jeden rok, za trest prodlouženo na dva – onemocněl
- po vojně studoval práva, nedostudoval a věnoval se literatuře
- přestěhoval se do Prahy, psal pro Neumannův Nový kult a vedl časopis Práce
- přátelil se s okruhem lidí kolem Karla Čapka
- r. 1905 dvakrát krátce vězněn (účast na demonstraci, antimilitaristická báseň)
- angažoval se v anarchistickém hnutí
- potkává Miloslavu (Milku) Hrdličkovou – byla vzdělaná, uměla 3 jazyky, nikdy se nevezali
- v první světové válce na ruské frontě, poté v Itálii a Rumunsku
- během druhé světové války nevycházel z domu na protest proti fašismu
- žil samotářsky, občas jezdil do rodné Sobotky
- r. 1946 jmenován národním umělcem
- zemřel na plicní chorobu způsobenou dlouhodobým kouřením
- pohřben v Sobotce

- dílo ovlivněno impresionismem (přírodní lyrika) a anarchismem
- patrný antimilitaristický a pacifistický postoj
- všechna díla jsou levicově zaměřená
- některé básně byly revolučními písněmi proletářů
- často téma lásky mladých lidí – vitalismus, erotická témata
- všechna díla jsou silně lyrická

poezie:

Života bído, přec tě mám rád – prvotina, odpor k militarismu

Modrý a rudý

Splav – milostná a přírodní lyrika, impresionismus, nejznámější je báseň *Splav*

Nové básně; Ještě zní; Rány, růže

próza:

Tělo – román, údajně nejerotičtější román české literatury, vzbudil zájem mladé generace

Past – román

Křižovatky – pesimistický román

Sláva života, Žasnoucí voják, Osika, Klavír a housle, Prvních jedenadvacet – soubory povídek

Stříbrný vítr – impresionistický román o mládí, hlavní hrdina Jeník Ratkin

drama:

Červen, Luna, Zvony, Plačící satyr, Ostrov velké lásky, Hagenbek, Dvě království, Pravda

Léto – impresionistická hra, student je zamilovaný do vdané ženy bez morálky

Měsíc nad řekou – setkání spolužáků po letech

- **literární / obecně kulturní kontext**

Česká literatura na přelomu 19. a 20. století, anarchističtí buřiči

- tendence překonat individualismus, sblížit literaturu se životem, vliv anarchismu (úsilí o neomezenou svobodu člověka, odmítnutí autority státu)

- odpor k společnosti, pesimismus > buřičství > skupina tzv. anarchistických buřičů – dočasně spojení s negací soudobé společnosti

= generace mladých spisovatelů z počátku 20. století

rysy:

1. návaznost na generaci 90. let 19. století – Českou modernu
 2. přirozenější, hovorovější, jasnější jazyk
 3. společné – přibližně stejný věk, bohémský život, tíhnutí k anarchismu
 4. i přes odpor vůči společnosti příklon k životu, vitalitě – „básníci života a vzdoru“
- někdy k nim bývá řazen Petr Bezruč
 - František Gellner, Fráňa Šrámek, Karel Toman, Viktor Dyk, Stanislav Kostka Neumann
- další směry na přelomu století:
- antimilitarismus (hnutí odmítající válku)
 - civilismus (oslava moderní techniky a civilizace)
 - vitalismus (oslava života, přírody, citové a smyslové prožitek)

Viktor Dyk (1877–1931)

- významný český básník, prozaik, dramatik, publicista a nacionalistický politik
- v mládí jeden z představitelů tzv. generace anarchistických buřičů
- navštěvoval gymnázium v Praze, kde byl jedním z jeho učitelů Alois Jirásek
- poté dokončil Právnickou fakultu Karlovy Univerzity
- patřil mezi nejvýraznější prvorepublikové odpůrce tzv. hradní politiky, a především jejích tvůrců T. G. Masaryka a Edvarda Beneše
- zemřel na srdeční mrtvici při koupání v Jaderském moři na chorvatském ostrově Lopud
- poezie: *Síla života, Marnosti, Válečná tetralogie* (Lehké a těžké kroky, Anebo, Okno, Poslední rok)
- próza: *Krysař*
- drama: *Zmoudření Dona Quijota*

František Gellner (1881–1914)

- kreslíř, karikaturista, ilustrátor, žurnalistický satirik, básník a prozaik, bohémský způsob života
- sbírky: *Po nás ať přijde potopa!, Radosti života*

Další údaje o knize:

- **dominantní slohový postup:**

popisný, vyprávěcí

- **vysvětlení názvu díla:**

- obě barvy se objevují již v úvodní básni:

Pomašíruju

zpívat si budu:

modrý rezervista,

rudý anarchista,

v modré dálce rudý květ,

oh, rudý květ...!

- modrá symbolizuje vojenskou uniformu, rudá (červená) krev a revoltu

- **posouzení aktuálnosti díla:**

Svým naléhavým tónem a revoltou proti válkám je sbírka stále aktuální.

- **pravděpodobný adresát:**

Zájemce o buřičskou poezii.

- **zařazení knihy do kontextu celého autorova díla:**

Jde o jednu z prvních autorových sbírek, která byla zabavena a vydána až roku 1906. Básně vznikaly v letech 1903–1905, kdy byl Šrámek na vojně.

- **tematicky podobné dílo:**

Viktor Dyk – *Lehké a těžké kroky*: antimilitaristická sbírka

- **porovnání s filmovou verzí nebo dramatisací:**

Není.